

Aktion Räd Vätern

Informationsblad från Aktion Räd Vätern: Fortifikationsverkets lämnar felaktiga uppgifter om bankantsdräneringen på sin [hemsida](#).

Fortifikationsverket skriver nedanstående på sin hemsida, uppdaterad 2019-05-02. Vi markerar Fortifikationsverket felaktighet i **rött** och skriver vår kommentar i **blått**.

”Byte av bankantsdränering på Karlsborgs flygplats

Under 2019 planerar Fortifikationsverket att påbörja ett underhållsarbete av landningsbanan på Karlsborgs flygplats.

Banan förstärks med utbyte av bankantsdränering, elinstallationer, flygplatsljus med mera. Bankantsdräneringen görs framför allt för att regnvatten ska ledas bort från landningsbanan och för att den ska kunna renoveras och långsiktigt hålla för verksamheten. Motsvarande dräneringssystem finns på alla flygplatser och det som i dag finns på Karlsborgs flygplats håller inte längre måttet. Det innebär **inte någon avledning av grundvatten**, utan ett byte av det befintliga ledningssystem som i huvudsak avleder ytvatten från banan.

- Då grundvattennivån på den vattensjuka flygplatsen tidvis ligger endast fyra till fem centimeter under markytan innebär dräneringsledning, som ska ligga på 0,9 meters djup, att grundvatten ska ledas bort. Detta är också ett av syftena med att byta ut den nuvarande bankantsdräneringen som är gammal och inte fungerar.ⁱ

För några år sedan upptäcktes PFAS* på flygplatsområdet. Efter det har omfattande undersökningar och provtagningar gjorts. Resultaten av dem har vi tagit hänsyn till i planeringen av projektet som är miljöprövat. **Bankantsdräneringen påverkar inte vattenkvaliteten i Vätern.**

**PFAS är syntetiskt framställda kemikalier som bland annat använts i brandskum. På Karlsborgs flygplats har PFAS påträffats framför allt inom brandövningsplatser.*

- Enligt Forsvarsinspektörens godkännande, som nu har inhiberats av regeringen, skulle PFAS-förorenat länsvatten pumpas upp ur dräneringsdikena. Antingen skulle detta vatten infiltreras i närliggande gräsytor (som i sin tur ska markavvattnas och ledas ut i recipienten) eller ledas direkt till dagvattensystemet. Det senaste är mest troligt då närliggande gräsytor vid normal grundvattennivå är vattensjuka. (Det är därför de ska

dräneras!)

Läns- och dränvattnet innehåller höga halter av den mycket giftiga PFOS-kemikalien, mångdubbelt över miljökvalitetsnormen, och leds sedan till Vätterns vattenskyddsområde via en pumpstation och Kärnebäcken. Dessa halter påverkar alltså Vätterns vattenkvalitet.ⁱⁱ

I media förekommer en del uppgifter om underhållsarbetet. Uppgifterna kan väcka frågor och skapa oro så vi vill här bemöta dem och förtydliga vad vi gör.

Påverkar bankantsdräneringen Vättern?

Nej, vattenkvaliteten i Vättern påverkas inte.

- Detta är en uppenbar lögn. Det framgår av Fortifikationsverkets egna handlingar och Förvarsinspektörens beslut. Grundvattnet längs bankanten är förorenat av PFAS.ⁱⁱⁱ

Är det höga halter PFAS vid start- och landningsbanan där bankantsdräneringen ska ske?

Nej, uppmätta halter i grundvatten har varit högst 231 nanogram per liter, vilket är under Livsmedelsverkets gränsvärde för dricksvatten. I jord har det inte påträffats någon PFAS.

- PFAS är ett samlingsnamn för många tusen fluorkemikalier. Livsmedelsverket mäter 11 stycken när riktvärden diskuteras. 231 nanogram PFOS per liter grundvatten har uppmätts intill landningsbanan. PFOS är en av de elva PFAS-kemikalierna. Livsmedelsverket har inget gränsvärde för PFOS. Däremot finns det en miljökvalitetsnorm för PFOS på 0,65 nanogram per liter som inte ska överskridas. Grundvattnet intill landningsbanan överskrider alltså denna gräns med 355 gånger! Livsmedelsverkets åtgärdsgräns för dricksvatten ligger på 90 nanogram per liter PFAS, där PFOS endast är en av kemikalierna. Även denna gräns överskrids alltså kraftigt i det giftiga vatten Fortifikationsverket vill dränera ut i dricksvattentäkten Vättern. Fortifikationsverket blandar samman olika gränsvärden och tycks inte ha kontroll på regelverket.^{iv}

Finns det höga halter PFAS i området?

Ja, höga halter PFAS har påträffats i grundvattnet vid brandövningsplatserna som ligger **nedströms och långt ifrån** start- och landningsbanan. Någon spridning i grundvattnet från brandövningsplatsen till bankantsdräneringen **kan inte ske**.

- Det är bara den nya brandövningsplatsen som noggrant har undersökts vad gäller grundvattnets strömningsriktning. Denna plats ligger mindre än 100 meter från det område Fortifikationsverket vill markavvattna. PFOS-halter på upp till **2 300 000 ng/l** har uppmätts här (alltså över två miljoner nanogram där miljökvalitetsnormen är lite drygt ett halvt nanogram!). Det finns dessutom en äldre brandövningsplats i närheten, inom flygplatsområdet. Både den nordöstra och den sydvästra änden av landningsbanan är förorenad av PFAS.

Grundvattnets strömningsriktning är inte tillräckligt kartlagd, framförallt inte i förhållande till vad som händer om grundvattenytan sänks med en meter intill landningsbanan och närliggande stråkytor/gräsytor. Förhållandena kan dessutom variera då grundvattennivån fluktuerar kraftigt med upp till två-tre meter mellan torra och regniga år.^v

Pumpar ni ut PFAS i Vättern?

Nej, vi pumpar inte ut något i Vättern. När vi gräver runt start- och landningsbanan kan vi tillfälligt behöva tömma vatten ur ledningsschakten. Vattnet pumpas då ur schakten och infiltreras sedan tillbaka till marken, vilket inte påverkar flödet till Vättern.

- Huvuddelen av det PFAS-förorenade grund- och dagvattnet leds i nordvästlig riktning via ledningar och diken till en pumpstation som pumpar ut vattnet i Kärnebäcken. Kärnebäcken mynnar i Bottensjön som har direktförbindelse med Vättern. En mindre del av det förorenade vattnet leds österut, direkt till Vättern. Karlsborgs flygplats bedöms både av Vätternvårdsförbundet och Örebro universitet utgöra en av de största punktkällorna till PFAS-föroreningen av Vättern. Denna pumpning av PFAS-förorenat grund- och dagvatten pågår för närvarande och sedan lång tid tillbaka. Forsvarsmakten och Fortifikationsverket har känt till att vattnet som kommer från flygplatsen är förorenat av PFAS, åtminstone sedan 2014. Trots detta finns ingen saneringsplan framtagen.

Vilken miljöprövning har ni gjort?

Vi har gjort en anmälan enligt miljöbalken till Forsvarsinspektören för hälsa och miljö (FHIM), som är vår tillsynsmyndighet. De har i sin tur remitterat länsstyrelsen. Fortifikationsverket har fått godkänt att utföra bankantsdräneringen. Beslutet är överklagat till regeringen och vi avvaktar deras beslut innan projektet startar.

- Regeringen har inhiberat beslutet, uppenbarligen på grund av att det har stora brister. Brister som Aktion Rädda Vättern har påpekat i sitt överklagande.

Har ni brutit ut miljöprövningen av bankantsdräneringen från ett annat projekt?

Nej, bankantsdräneringen har hela tiden hanterats enskilt. Vi har också en process där vi hos länsstyrelsen enligt miljöbalken söker tillstånd för markavvattning, vilket är en helt annan åtgärd. Den ansökan har gått ut på samråd enligt gällande regler och är ännu inte avslutad.”

- Lögn igen! När Fortifikationsverket först sökte om dispens och tillstånd till dränering och markavvattning av Karlsborgs flygplats fanns bankantsdräneringen med som en integrerad del av projektet.^{vi} Detta var 2014. I samma veva upptäcktes PFAS-föroreningarna. Fortifikationsverket drog då tillbaka sin ansökan. När verket återkom 2018 hade man brutit ut bankantsdräneringen som ett eget ärende som man försökte få igenom som ett anmälningsärende, endast granskat av Forsvarsinspektören. Detta försök att tjuvstarta dräneringsarbetet, utan en omfattande miljökonsekvensbeskrivning, misslyckades i och med att regeringen inhiberade Forsvarsinspektörens godkännande 2019-08-15.

Samtliga sakuppgifter som redovisas i detta informationsblad finns dokumenterat och samlat på Aktion Rädda Vätterns hemsida eller finns att hämta hos berörda myndigheter.

Aktion Rädda Vättern

2019-08-17

i Av bilden på sid 14 i Rambölls PM, Bilaga 4 "Fortifikationsverket Grundvattenförhållanden Karlsborgs flygfält" framgår att grundvattenytan invid landningsbanan ibland bara ligger 4-5 cm under markytan.

<http://www.aktionraddavattern.se/bilaga-4-till-ansokan-om-dranering-av-kbgs-flygplats-grundvatten/>

I anmälningshandlingarna på sid 2(8) står:

"Schakt utförs ner till befintlig dränering som ligger ca 1 m under markytan. Äldre dränering rivs och ny dränering läggs ner på nivån ca 0,9 meter under markytan. Kringfyllning och återfyllnad utförs med nytt krossmaterial. **Ny bankantsdränering kommer att anslutas till befintligt dagvattensystem.**"

<http://www.aktionraddavattern.se/fortifikationsverket-vill-paborja-draneringen-av-flygplatsen/>

På sid 6(8) i samma anmälningshandlingar står:

"Om det inte är tekniskt möjligt att återinfiltrera länsvatten i närliggande grönytor kan det krävas åtgärder för att avskilja partiklar **innan avledning till dike eller ledningsnät**, t.ex. sedimentering."

<http://www.aktionraddavattern.se/fortifikationsverket-vill-paborja-draneringen-av-flygplatsen/>

ii Eftersom bankantsdräneringens länsvatten kommer att vara förorenat av PFAS ger länsstyrelsen handläggare följande råd till Förvarsinspektören:

"När det gäller det länsvatten som uppkommer vid de arbeten som omfattas av rubricerad anmälan så anser Länsstyrelsen att detta länsvatten ska återinfiltreras i markområden som redan är förorenade av PFAS. Detta **för att undvika spridning av PFAS-förorening** till rena markområden.

Yttrande 2018-09-10

<http://www.aktionraddavattern.se/lansstyrelsen-svarar-att-foroerat-vatten-bor-infiltreras/>

I Förvarsinspektörens beslut om godkännande 2019-10-01 står:

"Det förekommer dock en föroreningsproblematik i det aktuella området för åtgärden med **förhöjda halter av PFAS-11** i förhållande till Livsmedelsverkets preliminära riktvärde för dricksvatten samt PFOS i förhållande till SGI:s preliminära riktvärde för grundvatten. **Ingrepp i mark där påverkan på grundvatten kan förekomma kan leda till risk för spridning av föroreningen.** Av den anledningen gör Förvarsinspektören bedömningen att ärendet bör hanteras som en anmälan om efterbehandling enligt 28 § Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd."

<http://www.aktionraddavattern.se/forsvarsinspektoren-godkanner-utan-atgard/>

iii Det framgår även av Rambölls miljökonsekvensbeskrivning (sid 31 av 55) att både sydvästra och nordöstra banändarna är förorenade:

"Halterna av PFAS-föreningar i grund- och markvattnet vid Rambölls undersökningar inom projektet uppvisar samma mönster som vid tidigare undersökningar. Högst halter återfinns vid den sydvästra banändan, där halten summa PFAS-11 i ett rör låg på 630 ng/l i september. I övrigt låg halterna av summa PFAS-11 på mellan 190 och 310 ng/l längs den sydvästra banändan. I Figur 17 redovisashalterna av summa PFAS-11 och PFOS vid provtagningen i september 2017. PFOS-halterna ligger generellt betydligt lägre. Endast i punkten R1703 vid provtagningen i september 2017 uppmättes en halt > 90 ng/l, vilket motsvarar 2 gånger SGI:s preliminära riktvärde för PFOS i grundvatten. Den uppmätta halten var 231 ng/l."

<http://www.aktionraddavattern.se/mkb-till-ansokan-om-markavvattning/>

iv <https://www.kemi.se/files/a3b0627c292f4b819db2f46e13be5783/gransvarden-och-riktvarden-for-pfas.pdf>

v <http://www.aktionraddavattern.se/niras-resultatrapport-2019-04-30/>

vi <http://www.aktionraddavattern.se/ansokan-2014-angaende-markavvattning-karlsborgs-flygplats/>

Fortifikationsverket sprider falska uppgifter i massmedia.

Fortifikationsverkets chefsjurist fortsätter att sprida oriktiga uppgifter. Enligt SVT Väst säger Caroline Reuterskiöld Wall 2019-08-15:

”– Vår uppfattning är att det här inte kommer att bidra till någon spridning. Vi ska gräva i mark där det inte påträffats någon PFAS. Det huvudsakliga syftet är att samla upp regnvatten från rullbanan. Våra utredningar visar att det här inte ska bidra till någon ytterligare förorening av Vättern.”

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/regeringen-stoppar-dranering-vid-karlsborgs-flygplats.>

Det är allvarligt att en statlig myndighet inte håller sig till sanningen. Om en ansvarig handläggare gör ett uttalande som ovanstående till en prövningsmyndighet ska hen anmälas till åklagarmyndigheten enligt 29 kap. 5 § i miljöbalken ("lämnar en oriktig uppgift som från miljö- eller hälsoskyddssynpunkt har betydelse för en myndighets prövning eller tillsyn..."). Det kan leda till böter eller fängelse i högst två år.